

Моќта е во
НАРОДОТ

МОЌТА Е ВО НАРОДОТ

ФЕВРУАРИ 2003

ДОСИЕ ВЕЛЕС

Постои ли говор на
омраза во Македонија?

Сашко Манаковски,
од Здружението на еко-
номисти на Скопје

Моќта е во
стопанствениците

На Македонија ѝ треба национална стратегија за борба против корупцијата

Професионализмот
и деполитизираноста
сопирачки за корупцијата

Пацифистички дилеми

Бунар, не благодарам!

E-mail РЕАКЦИИ

Жигосување
на ромите

Еко загадување

Велес го изгуби идентитетот на место за хумано живеење

Наместо честитка за 8-ми март

Жени, ослободете
се од стравот и сомнежот!

Македонија мора да подготви национална стратегија за борба против корупцијата и организираниот криминал

Професионализмот и деполитизираноста сопирачки за корупцијата

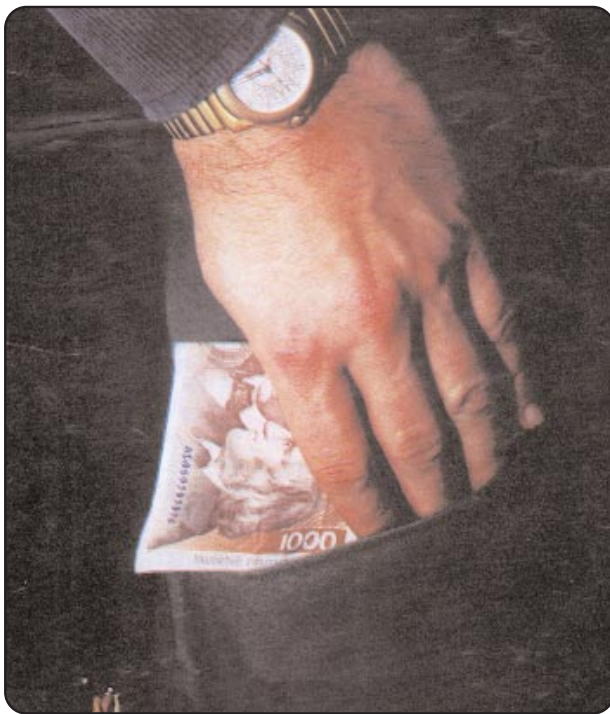
КАТИЦА ЧАНГОВА

„Не мораме да излеземе од состојба на корумпирана или криминализирана држава ако сакаме да продолжиме натаму. Пред нас треба да имаме јасна цел, дека сакаме да живееме во држава во која криминалот е високо ризикуван и ниско исплатлив бизнис. Македонија мора да подготви национална стратегија за борба против корупцијата и организираниот криминал. Тоа е долготраен процес што подразбира многу труд, но и подготовка на документ со приоритети за чија поддршка треба да се обезбеди општ консензус во државата. За потребата од таква стратегија мора да постои висока свест. Најдобрите антикорупциски стратегии се спроведени таму каде што постоел лидер кој ќе ја поведе цела работа, лидер во кого луѓето веруваат дека може да направи нешто. Притоа сите членови на општеството треба да застанат зад она што се вика професионализмот и деполитизираноста, бидејќи тоа се сопирачки за корупцијата и коруптивното однесување. Заштита за никого, привилегија за никого, ексклузивитет за никого, се максимите на антикоруптивната кампања преку кои може да се дојде до целта“, смета Слаѓана Тасева, извршен директор на „Транспарентност-Македонија“.

Оваа невладин организација ги скенираше состојбите во сите сегменти од македонското општество во последните десет години што се поклопува со транзициониот период. Анализата на „системот за национален интегритет“ потврди дека државата е поставена на многу недефинирани и испрвртени критериуми. Институциите воопшто не одговараат на она што се нарекува потреба на граѓаните. Властите се однесуваат така како да не се поставени заради интересите на граѓаните, бидејќи во преден план се личните и партиските интереси. Постои непочитување на законите, политизација на институциите, влијание меѓу зако-

нодавната, извршната и судската власт. Наместо взаемна контрола и корекција во постапките на едните од страна на другите, воочена е висока или многу голема политизација на сите институции. Се случуваат обратни процеси, извршната ја контролира законодавната власт, законодавната власт се претвора во инструмент за реализирање на одлуките на извршната власт наместо да се воспостави системот на контрола, а од независноста на судството нема ништо. И покрај сите декларативни заложби, во Македонија нема независно судство, има проблеми со обвинителството, нема органи кои квалитетно можат да се зафатат во истраги за корупциски случаи, ни еден од контролните механизми не функционира, главниот државен ревизор не функционира, инспекциски органи исто така, законодавниот дом, исто така.

„Истражувањето покажа дека ние немаме ниту еден столб кој може да го понесе товарот и да ја преземе на себе тежината за да го поддржи системот на национален интегритет. Не успеавме да видиме дека нешто функционираше како што треба. Оваа негативна слика за Македонија е всушност реалната дијагноза за државата во периодот 1992-2002. Тоа е вистината со која и во полоша варијанта нè гледаат оние надвор. Затоа ние мораме да се видиме самите себе си со очите на другите и да не се залажуваме. Но, колку и да е лоша дијагнозата, добро е еднаш да ни стане јасно на што сме, бидејќи тоа е начин да прогледаме и да осмислиме механизми за дејствување“, објаснува Тасева. Системот за национален интегритет, според аналитичарите, треба да обезбеди хоризонтална контрола меѓу институциите или меѓу самите антикорупциски

Возот во борбата против корупцијата во Македонија е тргнат, од нас зависи дали ќе се качиме во него или ќе останеме пасивни набљудувачи

Заштита, привилегија и ексклузивитет за никого, се максимите на антикоруптивната кампања

ски столбови на кои се потпира општеството. Тоа значи дека треба да се надмине колку може повеќе системот на вертикална контрола или вертикално командување, управување со државата, а да се воспостави систем на одговорност во владеењето. Секој да одговара пред секој или секој да може да ги контролира постапките на другите.

Антикорупционерите потенцираат дека сè е во рацете на извршната, законодавната и судската власт. Извршната треба да знае како да ги направи реформите за да ја избегне политизацијата, да воспостави механизми и да го надмине проблемот со конфликтот на интереси. Законодавната власт треба да собере сила за да донесе квалитетни закони. Судството треба да се јави како контролор

над работата на извршната и законодавната власт и над работата на сите други столбови во општеството. Ако профункционира системот на взаемна контрола кој ќе се темели на целосно владеење на правото и почитување на законите, тогаш ќе се намалат можностите за корупција и коруптивно однесување.

Самиот термин систем за национален интегритет дури и во светски рамки е нов. За првпат е воведен од „Транспаренс-интернешнл“ и е најсликовит приказ за она што значи национален интегритет. Појдовна точка е личниот интегритет се вели дека имаат рбет кој ги носат како личности. А овој систем би требало да биде рбет на едно општество. Единаесетте антикорупциски столбови

Слаѓана Тасева

Најдобрите антикорупциски стратегии се спроведени таму каде што постоел лидер во кој луѓето веруваат дека може да направи нешто

би требало да бидат носечки за едно општество за да има владеење на правото, одржлив развој и квалитет на животот. Еднаш мора да расчистиме самите со себе си. Да престанеме да размислуваме како да го заобиколиме законот, туку како да се однесуваме во согласност со таа правна материја. Јасни процедури и правила на однесувања во семејството, работната средина, професионалните организации... Со двоен морал, од едни да бараме одговорност и отчетност во работата, а самите за себе да не сакаме да воспоставиме такви критериуми, потенцира директорката на „Транспарентност“, тоа не може да се постигне.

Основно е да се менуваат законите. Уставот е приоритет и тука треба да се постигне политичка волја. Не можеме да говориме за борба против корупција и организираниот криминал без примена на специјални истражни мерки, неопходно е да се смени членот 17 од Уставот. Потребна е и темелна реформа на Законот за кривична постапка.

Возот во борбата против корупцијата во Македонија веќе е тргнат Сите треба да одлучиме што сакаме, дали ќе се качиме на него и ќе тргнеме во борбата, дали ќе стоиме настрана и ќе бидеме пасивни набљудувачи или ќе се обидеме да го сопреме што е многу потешко. Во антикорупциската стратегија треба да се истрае, тоа е голем предизвик и за носителите на власта, и за нас сите како граѓани. Мора да се воспостават високи етички стандарди и разграничувања. И во она што се вика политика, политичка партија и политичка активност, и во она што значи раководење со држава. Сè зависи од тоа колку ќе постои политичка волја и колку ќе се истрае во воспоставувањето на систем за национален интегритет.

Единствен потенцијален национален интерес во можната војна со Ирак е ако и ние, како и Американците, добиеме цена од дваесетина денари за литар бензин

ДЕЈАН ГЕОРГИЕВСКИ

Еве не, почитуван публицуме повторно во каша што ниту сме ја солеле, ниту ќе ја сркаме. По некоја основа, фавол ќе знае која, од нас се бара да фатиме страна. Да одиме лево или десно, напред или назад, горе или долу, но никако, ама баш никако да не стоиме во место.

Да скратиме со „дрвњето“, од нас се бара да решиме дали сме со „старата Европа“ на Франција и Британија (соклено Рамсфелд ќе ми прости што го цитирам без прашање) или со „новата Европа помрдната на Исток“ (ибид.), што значи, дали ќе ги поддржиме САД во намерата да го избомбардира Ирак (вклучително и Садама), или всушност ќе побараме навистина добра причина за таков радикален чин. Добра причина, според мене, би била ако Садам го искористи оружјето што наводно го поседува (секој е невин додека не се докаже спротивното) на некој од соседите на кои, повторно наводно, им се спрема да им го направи тоа што наводно сака да им го направи едно ајле време.

Од друга страна, старана Европа, фина дама за приказ, го бара токму тоа. Пред да тргне во каква и да е „авантура во Ирак“ (овојпат цитатот е на Герхард Шредер), се бараат цврсти докази за вмешаноста на Ирак во сериозно, со акцент на сериозно, прекршување на десетините резолуции на Советот за Безбедност. Мислиме на сето она што Ханс Бликс и верната му дружина не можат да го пронајдат.

Пацифистички дилеми

Бунар, не благодарам!

Трајковски веќе му изрази љубовта на другарчето му Буш

Значи, од нас се бара да пресудиме за нечии намери (овде мислиме и на Хусеин и на Буш), или за непостоење на истите. На пример, Белата Кука од нас бара да се сложиме дека идните намери на Садам Хусеин се сосема доволни да му се сјскаат 200.000 војници. Би сакал, кога сме на темата, да го видам тој мајчин син што ќе докаже постоење на идни намери. Може да замислам на што би личело тоа: од една страна САД викаат „Ами вие сакате тоа и тоа“, на што Ирак одговара, „не, бе, не сакаме.“ Значи, потребни се докази. Според таа логика, нели можеме да тврдиме дека сегашната политика на САД е насочена кон воспоставување на глобална империја. Тоа мене ми држи малку повеќе вода, оти, ако ништо друго, тие се доволно моќни да тргнат во таков проект, нели.

Како и да е, изгледа дека сме благословени, оти одредена група луѓе, јавни дејци, веќе си дозволија да го направат тој избор во наше име. Трајковски веќе ја изрази својата поддршка за каква било акција преземена од другарчето му Буш. Да се разбереме, тоа е негово лично право. Како што јас смеам да бидам против војната, тој

може, ако сака, да се пријави доброволец и сам да тргне на Багдад. Но, не може тоа да го прави во услови кога над 70 проценти од неговата световна паства се спротивставува на тоа, без да седне, ја да свитка табак па да напише или да стане, ко што е маж голем, и да ни објасни.

Друг е проблемот. Постои уште една група јавни дејци, за потребите на расправата ќе ги наречеме „Грингоси“, кои иако без наша (гласачка) дозвола и поддршка, си земаат за право да размислуваат за сите нас. Следуваат, бандо драга, неколку тези на Грингосите (*a la Carte*) и објаснување зошто тие тези ми одат на нерви и ми скокаат по ганглии.

Прво, се оперира со една опасна теза

дека, парафразирам, можеле Албанците да не изненадат со некоја декларација на поддршка за САД. Едно, тоа опасно се граничи со шовинизам, и друго, па што ако усвојат. Нивна волја, брате, кој им брани.

Второ, Грингосиве велат, „ионака поддршката што САД ја бараат од Европа е само морална.“ Значи, тие бараат од мене да дадам морална поддршка за една неморална војна (ова, апропо, ако не е плеоназам, не знам што е, оти секоја војна е неморална). Јас се извинувам, ама тој филм барем од мене не го гледате.

Трето, Грингосите велат дека само „лузери“ не можеле да го познат националниот интерес и да ги избераат САД во овој спор (не спорот со Ирак туку со Европа). Тука сме, признавам, на најтенок мраз. Зошто? Затоа што кај нас постои некоја декларирана волја дека сакаме да се зачлениме и во НАТО и во ЕУ. Тука не постои никаков проблем, без разлика што не се работи баш за цвеќиња за мирисање. Проблемот е во недостатокот на информации што ги имаме, и во тоа што Ферид Мухиќ во својата колумна од минатата недела ќе го нарече „прво избор па потоа аргументирање“ - секако, не баш со тие зборови.

Токму тој недостиг на информации, на јавна дебата, на почитување на јавното мње-

ние, и ако сакате „неолиберален фундаментализам“ на кој се заснова една опасна доктрина, ако мене ме прашате, за правото на политичарите „да го преземат водството наспроти јавното мислење за идното јавно добро“, тоа мислам дека е најлошо. Искрикирано, една часус белли поради кои се инсистира на бомбардирање на Ирак е токму тоа, дека Садам Хусеин е политичар кој го потиснува јавното мислење кое сака слобода и демократија и владее автократски. Роберт Каплан можеби е во право кога вели дека во светот во развој (а таму припаѓаме) најдобра форма на владеење е „илуминираниот автократизам“. Очигледно, со него се согласуваат нашиве Грингоси, наметнувајќи решенија за кои нема расправа.

Конечно, па и ние пацифистите, белким, имаме право на сопствено мислење за иднината на светот и неговото уредување. Во момент кога дефинитивно се носи одлука за тоа дали ќе имаме униполарен или мултиполарен свет; каква ќе биде улогата на ОН и дали тие воопшто ќе постојат како некаква супстанца или само како корисно тело кое ќе одобри само она што му се допаѓа на Вашингтон; ние, како граѓани на тој свет би требало да можеме да кажеме нешто. Наспроти Грингосите, јас не го делам ставот дека поседувањето свое мислење е „лузерска“ опција, баш напротив. Како што рече Феѓа Штукан, сараевски актер и организатор на антивоените протести во Босна: „Најверојатно нема да промениме ни точка во политиката на САД, ама мораме да пратиме порака. Конечно, ние имавме војна и би требало да знаеме за што се работи.“

И за крај, да се навратам уште еднаш на прашањето на националните интереси. Единствен потенцијален национален интерес во можната војна со Ирак е ако и ние, како и Американците, добиеме цена од дваесетина денари за литар бензин. Сè друго се коси со моите национални интереси.

Баба ми велеше „Ако другар ти скокни в бунар, не мораш и ти.“ Јас, да простите, баба ми морам да ја послушам.

Интервју:

МИРЧЕ ЈОВАНОВСКИ

Господине Манаковски, минатата недела Здружението на економистите на град Скопје и Институтот отворено општество организираа трибина посветена на можностите за поголем извоз. Кои беа мотивите за организирање таква расправа?

- Форумот „Моќта е во народот“ отвора прашања што се важни за сите сфери и димензии во општеството. Прво-јавност и транспарентност во работењето. Во економијата во Македонија оние што ја создаваат новата вредност, стопанствениците, беа исклучени од кажувањата за своите проблеми. И тоа не за оние со кои се соочуваат на светските пазари, туку од проблемите што ги прави државата спрема стопанствениците, односно теми што се важни за да се овозможи поголем извоз и подобро работење. Во тој дел, како невладини институција, во Здружението на економисти на град Скопје сакавме да покренеме одредени иницијативи, да ги собереме стопанствениците, државата и други институции, како што се Царината, Комората, да се разговара за овие проблеми и да се предложат решенија како тие подобро да се надминат. Можеби овој економски форум треба да го наречеме Моќта е во стопанствениците, бидејќи тие се тие кои создаваат. Другите, како банките и државата, се институции што помагаат, имаат активно учество, меѓутоа во тој дел не се носители. Банките, а покрај нив и државата, се сепак, учесници коишто даваат значајна поддршка. Зависно од нивниот пристап, може да се направи значаен поттик за поголем развој и за подигање на општо ниво на стандардот на населението.

Замислена е серија од неколку трибини. Во која динамика ќе се одржуваат и на кои теми?

- Првичната идеја беше да биде само еден економски форум, меѓутоа сфативме дека ако ги опфатиме сите теми одеднаш, ќе се изгубиме во морето на проблемите и нема да овозможиме да почне да се прецизираат, а со тоа и да се решаваат. Во Институтот за отворено општество рекоа дека се можни повеќе трибини и дека ќе не поддржат финансиски и технички. Институтот е подготвен, покрај домашни, да организираме и меѓународни конференции, кадешто би се разговарало за сите овие проблеми кои што ги мачат не само стопанствениците во Македонија, туку и во регионот.

Извозот е клучната компонента од која ќе зависи развојот на државата. Со кои проблеми се соочуваат домашните извозници?

- Проблемите се огромни. Првата идеја беше да разговараме за самиот производен процес, со кои проблеми се соочуваме, меѓутоа тоа ќе не одведе до други активности и фокусирање на други проблеми. Затоа прво се фокусиравме на проблемите на извозниците, тргнувајќи од постојаната тенденција на опаѓање на извозот од Македонија и на зголемување на дебалансот помеѓу извозот и увозот. Со години трендот е опаѓачки и тоа е многу лошо од економски аспект. Проблем е што опаѓа и вкупниот извоз. Тоа значи дека ние, при што мислам на целата држава, не работиме многу да се направат соодветни услови. Македонија како пазар е многу мал. Ние мора да размислуваме и да работиме на тоа како да се зголеми извозот. Во тој дел, една работа веќе станува појасна, а тоа е проблемот на стандардите. Македонија мора да има свои стандарди и да ги штити своето стопанство и извозниците во смисла на заштита од некавалитет. Никој не е против конкуренција, меѓутоа таа да биде логична. Секоја држава ги штити своите стопанственици, а ние сме тука многу слаби.

Според Протоколот за влез на Македонија во СТО веќе требаше да бидат формирани двете институции - за стандардизација и за квалитет. Како тоа влијае врз размената со странство?

- Тоа посредно влијае на извозот. Нашиот извозник мора да ги запзи сите стандарди и да извезе надвор, а тоа влегува како трошок во неговиот производ. Дури, тој производ во Македонија може да биде поскап во споредба со не-

Сашко Манаковски, член на Здружението на економисти на Скопје, за значењето на извозот и вклучувањето на економистите во граѓанските иницијативи

Моќта е во стопанствениците

Мора да работиме на тоа како да се зголеми извозот

Македонија мора да има свои стандарди и мора да го штити своето стопанство и извозниците во смисол на заштита од некавалитет

кој друг, бидејќи со нашата заштитна политика на стандарди едноставно не правиме брана. Тоа не е забрането никаде во светот. Секоја држава се штити, а со тоа го штити сопственото производство, преку стандарди што мора секој да ги почитува. Ако продолжиме вака, може да бидеме губриште на Европа. Сè уште имаме имиџ на земја што е еколошки чиста. Зошто да дозволиме сè она што е некавалитетно да доаѓа и нелогично да конкурира на домашниот пазар.

Дали за опаѓање на извозот се клучни високи камати?

- Трендот на опаѓање на извозот е и поради немањето финансиска поддршка. Каматните стапки се само еден и тоа помал проблем во споредба со другите проблеми. Тука се финансиската дисциплина и неможноста за наплата на одредени долгови во рамки на државата. Не може да дозволиме во рамки на законските прописи, тој што е должник да избегнува да го плати својот долг. Тоа едноставно значи дека на посреден начин стимулираме луѓето да не враќаат долгови. Во таква ситуација секој поапатен ќе направи математика. Ако се задолжити некаде и едноставно може да не го вратите долгот, тогаш банките како институции ги ставате во ситуација тие да проверуваат и да бидат многу претпазливи дали ќе дадат кредит. Оттаму, е големата воздржаност кај пого-

“

Банките се повеќе размислуваат да излезат од своите простории, да отидат кај комитентите

”

лем број банки да влезат во ризик. Не станува збор за страв од ризик дали претпријатието ќе работи успешно или не. Стравот од ризикот е ако тој не сака да плати, а државата го штити. Тука мора да се расчисти. Едно е долгот да се не враќа заради економски услови и промена на условите на пазарот. Во такви случаи секоја банка ќе ги бара сите можности да ѝ помогне на фирмата. Но, во случаи кога некој намерно спекулира и не плаќа, а имотот од фирмата го префрла на лично име или на некои пријатели, во тој случај, банките се во многу тешка ситуација, затоа што таа спекулација не можат да ја наплатат. Потребно е да расчисти кој навистина пропаѓа, а кој намерно спекулира. Во законот таа работа не е најчисто дефинирана.

Како да се работи во состојба на општа недоверба, која некои експерти ја

“

Во нашата земја оние што ја создаваат новата вредност, стопанствениците, беа исклучени од кажувањата за своите проблеми

”

нарекуваат „скриенот данок на македонската економија“?

- Прва и основна работа, бидејќи јас работам во банка, е степенот на доверба меѓу банката и клиентот. Ако нема доверба тогаш и сите обезбедувања се под знак прашалник. Во основа се држам до една латинска изрека која вели: „Зборот ми е договор“. Како член во повеќе банкарски институции и здруженија, се трудам да промовираме една работа, а тоа е да направиме црна листа, не на фирми, туку на луѓе. Луѓе кои едноставно зеле кредит и не го вратиле, ја затвориле фирмата и отвориле нова.

Македонија е сиромашна земја, но сепак ги чува девизните заштеди на граѓаните во странски банки, наместо да ги пласира во стопанството?

- Тука се јавува и еден друг проблем, а тоа е кредитниот рејтинг на државата, значи колкав е ризикот во самата држава. Познато е искуството со заштедите во поранешната федерација, и покрај сите гаранции. Сега банките мора да бидат сигурни и се наоѓаат во ситуација да го избираат помалото зло. Како што повеќе се стекнува довербата, се повеќе ќе има можности тие средства банките да ги пласираат тука. Во банките се повеќе е присутна нова филозофија на работење. Банката е трговско друштво, коешто продава пари. Парите се стока која што најбрзо се расипува. Штом ја имате в рака, имате трошок. Ако не сте брзи за пласманите, тогаш ќе имате проблем на обезбедување на приходи, за да ги покриете тие трошоци. Сега банките се наоѓаат во ситуација да имаат пари и да размислуваат каде побрзо да ги пласираат. Мислам дека банките се повеќе размислуваат да излезат од своите простории, да отидат кај комитентите, да видат, да го проценат и да му речат еве ти го нудиме ова или ова. Таквиот однос се повеќе е присутен. Која банка побрзо и повеќе ќе работи на тоа поле, ќе има поголем успех.

Како да се реши проблемот со даноците? Стопанствениците се жалат дека се високи, а од друга страна државата тешко ги наплаќа?

- Даночните оптоварувања ќе бидат помали доколку се обезбеди поголема наплата. Првенството на фискалната политика во однос на монетарната би требало да даде резултати. Треба да се потсетиме што Кенеди им кажал на Американците: Не да прашувате што државата направила за вас, туку што вие сте направила за неа! Ние, како граѓани на оваа држава, ако сакаме да ја имаме, првенствено треба да ги исполниме своите обврски кон неа. Ескивирањето на краток рок ќе ни донесе

некоја корист, меѓутоа, на подолг рок, сите заедно губиме. Државниот интерес на долг рок ни создава бенефити, користи. Во Америка велат дека има две работи кои човек мора да ги направи - да умреш и да платиш данок. Не можеме да имаме ниту добри патишта, ниту квалитетни услуги, полиција, здравство, социјална заштита итн., ако не ги плаќаме обврските.

Експертите тврдат дека со влезот во СТО, Македонија ќе се соочи со уште поголем трговски дефицит. Колку нашето стопанство е кадарно да го издржи притисокот на надворешна конкуренција?

- Би се надоврзал на она што го реков претходно за даноците. Да ги видиме искуствата на другите земји. Ако имаме два производа, едниот домашен, а другиот од увоз, кој би го купиле? Лично претпочитам да го купам домашниот производ, ако квалитетот е изедначен. Ние имаме домашни производи што го имаат истиот квалитет како и странските. Зошто тогаш да не ги форсираме и да ги купуваме сопствените производи? Со тоа ја штитиме државата и посредно влијаеме на намалување на трговскиот дефицит и на подобрување на буџетот, а со тоа и на подобрување на сите други услуги што одат во рамките на државата. Беспредметно е да се коментира дали требало сега или подоцна да влеземе во СТО. Ние веќе влегуваме во оваа организација. Ќе се отворат вратите за многу производи, но заштитата е во стандардите, во државата да не влезе она што е некавалитетно. Ако влезе квалитет, тоа ќе биде поттик и за домашните извозници. Ќе знаат дека тука ја имаат реалната светска конкуренција. Ако секој може да внесе што сака, а кога ќе извезувате има брани, тогаш самите себеси си забодуваме нож в грб и ја разградуваме сопствената економија.

Има ли Македонија конкурентски производи што би можеле да го повлечат извозот?

- Сè може да се продаде, зависи само по која цена. Еден професор од Економскиот институт во Загреб, Јадранко Бедековиќ, ги прашуваше студен-

тите колку чини една столица? На семинарот сите се мислевме да кажеме некоја цена. Не, вели тој, таа чини колку што некој е подготвен да плати. Така, во делот на извозот едноставно треба да ги бараме пазарите, да трчаме, и да работиме. Било кој производ може да се продаде секаде во светот, зависи само по која цена и како. Во Италија можеби за два денара, но некаде во Африка можеби и за десет денари. Она што загрижува е што најмногу извезуваме нешто од што имаме најмалку корист. Тоа е квалитетна млада квалификувана стручна сила. Младите ја напуштаат Македонија и одат во другите земји, каде што се признати, подобро платени, имаат подобар стандард, затоа што не знаеме ние да ги искористиме и да ги ставиме во функција. Ако имате студенти на врвни универзитети во Европа и во САД, тогаш вие сте богати. Нашата неспособност е како тоа богатство да го искористиме.

Дали може нешто самите да направиме во тој поглед, односно колкави шанси има шанси човек со добра идеја да добие финансиска поддршка да ја реализира? Да не влечеме паралела, но и еден Бил Гејтс почнал во обична гаража.

- Да бидеме искрени, тоа кај нас оди малку тешко. Но, работиме на тоа да ги смениме размислувањата. Шансите се мали, но треба да бидеме упорни. Заврши времето кога некој луѓе, како во периодот на ембаргата, преку ноќ заработуваша многу пари на многу лесен начин.

Интересно е вклучувањето на економистите во граѓанските иницијативи и во невладиниот сектор, каде што до сега доминираа поинакви теми. Зошто до сега се држеа на страна?

- Невладиниот сектор, граѓанската иницијатива треба да биде присутна секаде, па и во овој дел. Тоа значи дека ние што се занимаваме со економијата не сме ги потенцирале тие работи преку вакви активности. Тимот што е во Здружението на економисти размислува на друг начин, да не ги гледаме проблемите дека се на друго место. И дека ние треба да потенцираме и да повлечеме одредени активности. По првичните резултати мислиме дека сме ја погодиле темата.

Невладините организации се жалат околу начинот на оданочување. Како економист, како гледате на овој проблем?

- Се согласувам, има нелогични работи во тој дел. Но, сето тоа покажува дека во голем дел ние сме неорганизирани. Во суштина целата идеја е да почнеме да се организираме, да ги назначуваме проблемите и како организации и невладини институции да покренеме иницијативи за нивно решавање. При тоа, секој треба да се фокусира во својот дел на активностите. Проблемот со даноците стои, при што не станува збор за вистинско двојно оданочување, меѓутоа одредени работи непотребно се оданочуваат. На владата и давате подарок, а ве тера да платите данок. Не може да очекуваме дека се преку ноќ ќе се реши веднаш, но ако почнеме да решаваме еден по еден проблем, резултатите ќе дојдат. Мислам дека прво државата мора да направи систем на евиденција. Кога ќе се евидентираат сите приливи и кога ќе се оданочат, тогаш ќе може да се разговара за тоа. Вака се сведува на: овие имаат пари, дај да им ги земам. Па, понатаму ќе го решаваме проблемот. Нема логика, ама е практично!

“

Невладиниот сектор, граѓанската иницијатива треба да биде присутна секаде, па и во делот на економијата

”

ДОСИЕ ВЕЛЕС

БИЛЈАНА АНГЕЛОВСКА

ВЕЛЕС - некогашниот важен индустриски центар, градот со посебно место и улога во историјата, просветата и културата на македонските народи, денес претставува најжешка еколошка точка на Балканот. Со изгубен идентитет на место за добар живот, Велес денес е во агонија што ги притиска неговите граѓани над кои се нависнала од една страна, тотално нездрава животна средина, а од друга, стопанство кое бавно умира. Тешката состојба на велешани уште повеќе се усложнува поради неможности економскиот удар да го ублажат со користење на сопствени земјоделски производи, бидејќи тие се речиси неупотребливи поради загадената почва и вода. Вербата дека наскоро нешто ќе се промени и ќе тргне на подобро, се чини одамна се загуби некаде низ густата оловна прашина што толку упорно, со децении налегнува над градот.

Велес во текот на изминативе 30 години го изгуби идентитетот на хумано место на живеење. Градот се претвори во опасна зона за неговите граѓани кои беа жртвувани заради забрзаната индустријализација, па со (не)намерна грешка слушајќи го гласот на политиката наместо на стручноста, Топилницата е лоцирана на само 300 метри оддалеченост од првата станбена зона

Правото на здрава животна средина е едно од основните човекови права и една од темелните вредности на уставниот поредок на Република Македонија. Според Националниот Еколошки Акционен План (НЕАП), кој практично претставува единствена стратегија за зачувување на животната средина, загадувањето на воздухот е најважен проблем на животната средина во државата. Но, населението на Велес ги чувствува последиците токму од лошиот квалитет на воздухот. Индустрискиот развој на градот, несоодветното урбанизирање, начинот на живот, но најмногу близината на Топилницата, како и нејзината поприлично застарена технологија, придонесоа за тотално деградирање на животната средина, а со тоа и на здравјето на луѓето во последните три децении. Факт е дека географската положба на градот, климатските услови, атмосферските специфичности и ружката на ветрови имаа огромно влијание врз континуираното загадување на воздухот. Загадувањето со тешки метали и кисели аеродепозити во водата, воздухот и во почвата потекнува главно од 14-те индустриски капацитети лоцирани на територијата на градот, меѓу кои, сосем сигурно, доминира комплексот за топење на олово и цинк.

Металуршко-хемискиот комбинат

Некогашниот важен индустриски центар, денес е најжешката еколошка точка на Балканот

Велес - градот кој го изгуби идентитетот на место за хумано живеење

Велес е град чии граѓани беа жртвувани заради забрзаната индустријализација, па со (не)намерна грешка слушајќи го гласот на политиката наместо на стручноста, Топилницата е лоцирана на само 300 метри оддалеченост од првата станбена зона

Просечни среднодневни концентрации на тешки метали во аероседиментот

Мерни места во градот	Над МДК% олово	Над МДК% кадмиум	Над МДК% цинк
Н. Населба	58,3	91,7	100,0
Биро за вработ.	41,6	83,3	75,0
К.и Методиј	25,0	58,3	41,7
Нас.Тунел	25,0	75,0	58,3
Здравствен дом	50,0	75,0	5,0
Речани	33,3	83,3	5,0
Башино село	41,7	58,3	1,7

ботката на понисковредни концентрации и разни секундарни суровини, за кои оваа технологија, всушност е особено погодна. Слабостите на технологијата „Империал Сметлинг“ кои се одразуваат на животната средина, се видливи. Некомплетното искористување на минералните суровини се манифестира со префрлање на тешките метали во одредени нус производи и згура. При нивниот транспорт и депонирање на отворен простор, доаѓа до продирање на штетните елементи во атмосферските води, се загадуваат подземните и површинските води, почвата, а со ветер, низ воздухот се разнесуваат честички од тешките метали.

Топилницата е убедливо најдоминантниот загадувач на Велес. Нејзините нус производи ја уништуваат почвата, водата, воздухот, животинскиот и растителен свет, а го разоруваат и човечкото ткиво. Како резултат на загадувањето, велешани имаат мален имунитет, зголемен стерилитет, анемија, нарушување на нервниот систем, велешките жени имаат проблеми со бременоста, забележано е отежнато функционирање на бубрежите, проблеми со забите. Во Велес има многу мртвородени деца, но и деца со вродени anomalii, а заболени од карцином има за 45 проценти повеќе отколку што е републичкиот просек. Но, како ништо од сево ова да не беше доволно за некој да се разбуди од комотната позиција на посматрач, па да се запраша на што се должи тоа? Цели 17 години ниту една надлежна институција не најде за потребно да изврши испитувања и да го измери присуството на тешките метали во медиумите на Велес. Граѓаните се уверени дека тоа е намерно направено, за да не се создава паника кај населението. Но, на велешани никој не треба да им каже дека дишат олово и кадмиум. Тие само имаат право да ги знаат точните показатели.

А, податоците добиени од последните мерења што ги изврши Заводот за здравствена заштита на Велес, се фразантни. Според билансот на маси, во атмосферата на Велес се испуште-

Присуство на олово во земјоделски производи

на 1 кг. почва 6.780 микрограми (дозв. 100 мкг)	на 1 кг. тутун 87 микрограми (дозв. 5 мкг)	на 1 кг. спанаќ 81 микрограм (дозв. 5 мкг)	на 1 кг. зелка 51 микрограм (дозв. 5 мкг)

„Злетово“, сега Инвестас Доо Скопје, кој е во експлоатација од 1973 година, се состои од два индустриски произ-

водни комплекса, фабрика за вештачко губриво и топилница за олово и цинк. Според инсталираниот капацитет, годишно се произведуваат 105.000 тони суров цинк и сурово олово по англиската технологија „Империал Сметлинг“. Велешката топилница, како и останатите 11 топилници во светот кои ја користат истата технологија, се познати како комплексни системи за таканаречено симултано производство на цинк, олово и други обоени, ретки и благородни метали. Посебни проблеми во заштитата на животната средина предизвикува прера-

тет, годишно се произведуваат 105.000 тони суров цинк и сурово олово по англиската технологија „Империал Сметлинг“. Велешката топилница, како и останатите 11 топилници во светот кои ја користат истата технологија, се познати како комплексни системи за таканаречено симултано производство на цинк, олово и други обоени, ретки и благородни метали. Посебни проблеми во заштитата на животната средина предизвикува прера-

Љубомир Јанев, министер за животна средина и просторно планирање

Здравјето на граѓаните е приоритет за Владата

Какво решение ќе се најде за Топилницата?

Владата има цврст став за проблемот со Топилницата и нема да отстапи од тоа дека здравјето на граѓаните е апсолутен приоритет. По комплетирање на истражувањата околу проценката на фактичката состојба во Велес, меѓуресорската комисија до крај на месецов ќе излезе пред Владата со конкретни ставови. Министерот за животна средина и просторно планирање, Љубомир Јанев е дециден дека ќе бидат земени во предвид сите опции, од можноста за технолошко подобрување на процесот на работа, до крајната мерка, времено, па дури, ако биде потребно - и трајно затворање на Топилницата.

„Ќе настојуваме да најдеме солудија Топилницата да се задржи како индустриски производен капацитет, но да не ја загрозува животната средина. Тоа значи дека ќе се преземат превентивни мерки и ќе се

изготват проекти за санација на поделни медиуми, како што се почвата и водата“, вели министерот Јанев.

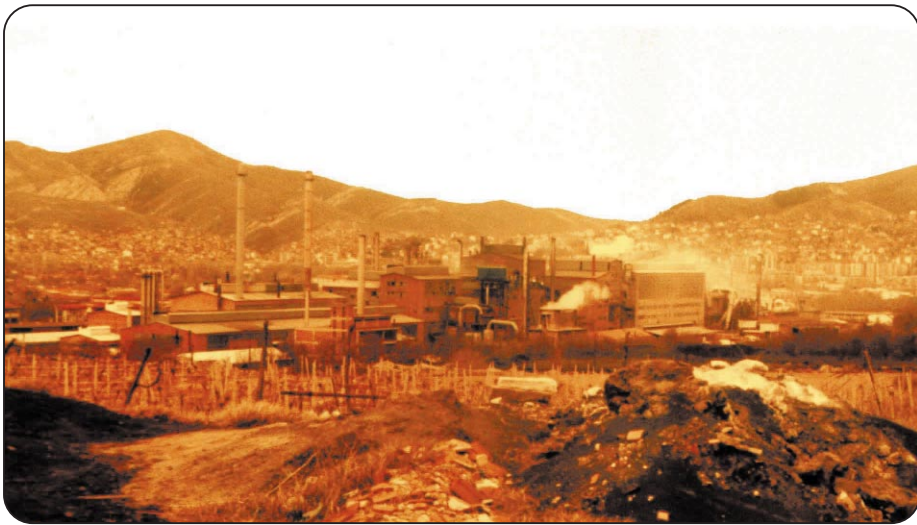
Првиот екологист во државата

потенцира дека на проблемот треба да му се пријде и од технички и од финансиски аспект, бидејќи долгорочните мерки, всушност се процеси за кои се потребни многу средства. Токму од тие причини, неминовно е да се изготви заедничка стратегија и во процесот на обезбедување на потребните средства да се вклучат сите, и државата, и локалната власт и невладиниот сектор.

Во контекст на санирање на нарушената животна средина, во тек се активности за реализација на проект за изградба на пречистителна станица за отпадните води од Топилницата, а се очекува мешаната македонско-италијанска комисија набрзо да изготви и техничко-технолошки елаборат за карактеристиките на расположивата опрема, кој истовремено ќе претставува основа за натамошната работа на Топилницата. (Б. А.)

ни 61.980 тони цинк, 47.300 тони олово, 967 тони кадмиум, 119.030 тони сулфур и 238.060 тони сулфур диоксид. Експертите велат дека загабите на олово се за 51 пат поголеми од дозволените, емисијата на сулфур диоксид учествува со 10 проценти од вкупната емисија во целата држава и дека емисијата на олово е за 25 пати поголема од емисијата на сите возила што користат оловен бензин во Републикава. Минатата година на депонијата биле складирани 900.000 тони згура, од кои 12.640 тони олово што понира и ги загадува подземните води, додека во близина се бунарите од кои градот се снабдува со вода во текот на летниот период. Во

плацентите на велешките родилки има три пати повеќе олово отколку на оние во Скопје, во косата кај некои деца за седум пати повеќе од дозволеното количество олово и за два пати повеќе во нивната крв. Кај децата од предучилишна возраст констатирано е дека има дури и до десет пати повеќе

олово отколку кај децата од селските средини, а кај училишните деца од 1,5 до 5,3 пати. Децата од Велес за 2,5 пати почесто заболуваат од заболувања на респираторните органи во однос на децата од село. Во 1965 година, кога Топилницата сè уште не постоеше, во вкупните заболувања кај децата во

Велес респираторните заболувања учествувале со 33 отсто, додека во 1995 година со 82 проценти.

Бројките предизвикуваат оловен вкус во устата не само на граѓаните на Велес. Ако податоците што пред две години ги обелодени велешкото еколошко друштво „Вила Зора“, менаџ-

ментот на Топилницата на чело со Чедо Петров тогаш ги нарече „катаклизми“ толкувања на вредностите во функција на офанзивно, па дури и политичко делување против МХК „Злетово“, овие последниве, се факти за кои со сигурност може да се рече дека ни најмалку немаат вкус на политика.

Зборовите на првиот човек на Велес, Аце Коцевски го побиваат и најмалиот сомнеж во такво нешто:

„Ова што го правиме не е никаква политичка кампања, ова е кампања за живот на 60.000 жители. Ова е кампања на Советот на општината, на невладините организации, на медиумите, на градоначалникот, но пред сè, на граѓаните. Ако за нешто имаме консензус, без оглед на партиската припадност, тоа е согласноста за решавање на проблемот со загадувањето на животната средина во Велес. За нас не е ништо поважно од здравјето на луѓето“, вели Коцевски.

Чашата на трлението во Велес се прелеа. Велешани одлучно го кренаа својот глас. Тие одбиваат и натаму да бидат третираны како експериментални глупци, а градот да претставува лабораторија на отворено за да се испитуваат причините за неговото тивко умирање. Причините се добро познати. Ги знаат не само велешани, туку и стручњаци, и надлежните државни органи, и сопствениците на Топилницата. Експертите веќе дадоа одредени патокази во кој правец треба да се бара спасот за Велес. Набавувањето на нови филтри нема трајно да го реши проблемот, зашто 95 проценти од загадувањето излегува фугитивно, неконтролирано, а само пет отсто низ оцаците. Спроведувањето на концептот на превентивна заштита преку дејствување на изворите на полутанти, е еден од начините на кој може да се делува. За да не дојде до затворање на Топилницата, за да не се случи уште 1.600 работници да останат без работа, неминовно е да дојде до промена на технолошката шема на производниот процес, да се изврши избор на соодветни сировини, тие да не содржат големи количества тешки метали, да се изврши дислокација на одредени погони кои ги третираат оловните и цинкови концентрати и погоните за топење на акумулатори. Според Антонио Ефремов од Агенцијата за технолошки развој и еколошка заштита (АТРЕЗ), концептот на интегрирана превентивна заштита е решението кое ќе донесе резултати. Тој е категоричен дека оваа технологија што сега се применува, го имала својот век до 70-тите години, додека денес претставува само чистач на други технологии.

Се чини, ова е историскиот момент за спас на Велес. Дотолку повеќе што овој пат и Владата многу активно се вклучи во решавање на проблемот, па формираше меѓуресорска комисија со претставници од сите релевантни министерства, која има задача да спроведе детални истражувања од сите области и до крај на месецов да ѝ предложи решение. А, Владата ќе мора дефинитивно да одлучи под кои услови Топилницата ќе продолжи да работи, или ќе биде времено, или пак трајно затворена. Велес мора да ја добие битката, зашто, Велес не им припаѓа само

Невладините организации и градските власти во отворена борба против Топилницата

Времето на приказни помина, вистината излегува на виделина

Последните податоци кои покажуваат дека стапката на смртност во одделни реони на Велес е дури за два пати поголема од просечната републичка вредност, всушност се само потврда за она што велешани веќе одамна го знаат. Бројката од 25,8 умрени доенчиња на 1.000 новородени, претставува само нумеричка потврда и доказ за последиците што граѓаните на Велес ги чувствуваат од работата на Топилницата.

„Овие податоци за нас претставуваат логична последица на тридесетина работна на Топилницата. Ние веќе со години знаеме дека е така, а сега, благодарение на извонредната соработка и упорноста на градоначалникот Аце Коцевски, вистината конечно успева да излезе на виделина“, вели Соња Гаврилова, претседател на Друштвото на родители за грижа за здраво поколение од Велес.

Оваа невладин организација од Министерството за здравство побара поддршка за спроведување на идејата да се направат анализи во Центарот за биотичка медицина во Москва, на 24 микроелементи од примероци од коса од 80 деца од Велес и поблиската околина. Примероците се земени од 70 дечиња кај кои се регистрирани здравствени проблеми и од 10 деца од здрава животна средина, поточно, од селото Иванковци. Гаврилова истакнува дека резултатите што ќе се добијат од Москва ќе служат за натамошно навремено дијагностицирање на разни заболувања и можност во иднина да им се помогне на сите оние деца кои се евидентирани како заболени да можат полесно да добијат препорачана терапија. Тоа значи дека анализите Друштвото ќе ги понуди на градот и на надлежните институции.

Во велешкото еколошко друштво „Вила Зора“ се категорични дека нема да има никаков ефект од ниту

Аце Коцевски

едно испитување, ако се остане само на тоа. Претседателот на „Вила Зора“, Ненад Коциќ потенцира дека и досега се вршени редица испитувања, носени се многу препораки и заклучоци, но конкретни резултати нема. На велешани никој не треба да им кажува дека воздухот е полн со оловна прашина и сулфур диок-

сид, туку треба некој да се зафати да го реши проблемот. „Доста е со приказни, сакаме конкретни чекори што ќе почнат да се прават веќе од утре“, рече Коциќ на последната тркалезна маса што се одржа во Скопје, а барањето го упати директно до претставниците на Инвестас, но и на Владата потенцирајќи дека од неа очекува краткорочното решение да го спроведе веќе во наредниве неколку месеци, а не како досега да се остави повторно да поминат години. Секретарот на ЕД „Вила Зора“, Билјана Шуркова Манаскова кажува дека соработката со менаџментот на Топилницата е потполно замрзена веќе пет години, бидејќи од таму одбиваат да комуницираат за било какви активности, освен кога вршат порибување, што практично претставува извршување на изречена казна заради неконтролирано испуштање отровни материи во Вардар.

„Во Топилницата има експерти чие мислење треба да биде слушнато, меѓутоа, тие немаат можност за такво нешто. Што се однесува до раководниот тим, комуникацијата е сведена на нула. Уште кога почнуваше да се изготвува ЛЕАП-от за Велес, тие одбија да учествуваат во активностите насочени кон заштитата на животната средина, иако токму тие се најзасегнати со тоа. Сепак, се надевам дека краткорочните мерки што ќе ги предложи Владата Топилницата навистина ќе ги спроведе во даниот рок“, вели Манаскова. (Б. А.)

ДОСИЕ ВЕЛЕС

Се зголемува еколошкиот фронт за заштита на Велес

Грин Пауер излезе од анонимност

Во еколот на најновите случувања поврзани со Топилницата, во јавноста од анонимност излегоа членовите на ГРИН ПАУЕР, организација зад чие што име стојат како што велат самите, студенти, средношколци, правници, неколку лекари, сопственици на приватни здравствени ординации, актери, инспектори, средношколски професори, новинари, пензионирани општествено политички работници, бивши работници во МХК, медицински сестри, граѓани на Велес. Новата „еколошка сила“, вклучува морална поддршка од триесетина илјади „хипохондрици“, (како што еднаш ги нарече граѓаните на Велес, извршниот директор на МХК Чедо Петров).

Тие постојат од почетокот во 2000 година, а за својата досегашна анонимност велат дека е „оправдана од проста причина што поинаку беше невозможно да се дејствува против миленичето на десетици влади и извршни совети, почнувајќи од 1973 година, мислејќи на делување од типот на директни мерки на отпор кон загадувачот“.

Почетокот се врзува со акцијата на неколку средношколци кои ги пребојадисале статурите на градскиот стадион во зелено и тоа во очи на дерби натпревар, на кој се очекувала огромна посета. Истовремено, и сите реклами на Топилницата, поставени на град-

скиот стадион биле обоени зелено. „Немаше подобар начин да го свртиме вниманието на велешани кон нараснатите еколошки проблеми од случката која се одигруваше пред очите на 7.000 луѓе, кога судите и играчите стојат на теренот а организаторот качен на столче ги враќа статурите во првобитната состојба. Понатаму следеа графити низ градот, префарбувањето во зелено на една од продавниците на МХК, а едно утро работниците на Топилницата до своите работни места се извојиза низ Градот во автобус на кој

Новата еколошка сила вклучува морална поддршка од над 30.000 граѓани

беше испишано „МХК убива“, велат членовите на ова здружение. Тие нагласуваат дека во рамките на нивното делување било многу важно да се анимираат буквално сите слоеви и структури на луѓе, од причина што загадува-

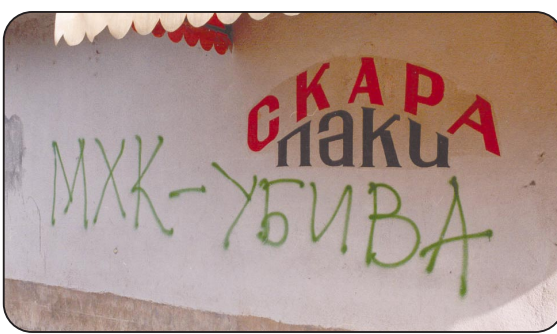
ИНИЦИЈАТИВА

„Ерина“ ќе ја застапува општината во судскиот спор

Општината Велес е во контакт со Навинарско-правниот енваиро центар „Ерина“, со цел да им помогнат во давање правна помош во постапката покрената по тужбата на општината против Република Македонија за надомест на штетата.

“Во тек се консултации за покренување и на други кривични постапки. Како Центар му понудивме и правна помош на Друштвото на родители за здраво поколение, за заштита и на нивните права и интереси пред надлежните органи, но досега конкретна постапка не е покрената. До крајот на месецов ја очекуваме информацијата од меѓуресорната група формирана од Владата, сметајќи дека таа ќе влијае во превземањето на понатамошните чекори, изјавува адвокатката Фани Михајловска, раководител на Правниот центар.

њето е проблем за сите, а не само на одредени популациски структури. Дел од членовите на Грин Пауер биле повикани на информативни разговори во СВР Велес, при што биле темелно запознати со процедурата која најверо-

јатно е предвидена за оние кои се одлучиле на тврд граѓански отпор кон загадувачот. „Сепак, мора да признаеме дека полицијата беше коректна. Голема поддршка имаме од медиумите, сите тие се заслужни што незадоволството, формите на активен отпор во Велес се реалност. Се разбира голема поддршка имаме и од Центарот за поддршка на невладините организации во Велес кој ги лиферуваше нашите соопштенија испратени по е-маил. Сакаме активно да помогне во борбата за чиста животна средина“ - потенцираат членовите на ГРИН ПАУЕР. (К. Б.)

Топилницата треба да биде подготвена за транспарентна соработка со Владата

КАТЕРИНА БОГОЕВА

Каква е стратегијата на Регионалниот еколошки центар за Централна и Источна Европа во врска со актуелните индустриски загадувања во регионот, како што е Топилницата за олово и цинк од Велес?

РЕЦ е непрофитна организација со мисија да го помага разредувањето на проблемите во животната средина, преку соработка со сите општествени групи, промоција на слободната размена на информации и учество на јавноста во носењето на одлуки во врска со состојбите во животната средина. РЕЦ е фокусиран на проблемите кои во себе содржат регионална димензија. Проблемите од типот на Топилницата во Велес, се карактеристични во регионот на Југоисточна Европа (ЈИЕ). За разлика од минатото, во моментот може да се каже дека земјите од Централна Европа, вклучувајќи ги Словенија, како и Балтичките земји, ги имаат најдобрите проблеми од овој тип. Факторот за нивниот напредок не е само нивната стабилност туку и поддршката од донаторите, а во преден план достапноста на поинакви финансиски инструменти од Унијата, наменети пред сè за поддршка на процесот на евроинтеграцијата.

Конкретно за проблемот на Топилницата, како и за загадувањето на Велес, РЕЦ има дадено свој допринос преку поддршката на изготвување на Локалниот акционен план на општината, како и преку инволвирањето на Јапонијата специјален фонд кој е лоциран во седиштето на РЕЦ во Унгарија. Канцеларијата на РЕЦ во Македонија одржува постојан и непосреден контакт со невладините организации во Велес. Сличен е пристапот на РЕЦ и кон поголемите загадувачи во останатите држави на ЈИЕ.

Каква помош може да понуди РЕЦ,

Тони Поповски, извршен директор на Регионалниот еколошки центар за Централна и Источна Европа

Без поширока поддршка од Владата донациите и кредитите се недостапни

во надминување на загадувањето?

РЕЦ може да понуди стручна помош во решавањето на вакви покомплексни проблеми но и да посочи можности за адекватно финансирање. За време на мојот министерски мандат, Јапонскиот специјален фонд при РЕЦ, издвои средства за изработка на еколошка физибилити студија со цел на тогашниот менаџмент на Топилницата да му се обезбеди пристап до мека кредитна линија од Јапонија или од некоја од меѓународните финансиски институции. Најверојатно поради фактот дека се работеше за кредит а не за донација, тогашниот менаџмент на Топилницата побара време за донесување на конечна одлука. Бидејќи оваа можност е сеуште отворена, како директор на РЕЦ ги запознав не само двата претходни министра, како и актуелниот министер Јанев, туку и дел од сопствениците на Топилницата.

Како поранешен министер за животна средина и долгогодишен активист во невладините сектор, но и од сегашната професионална позиција, кои би биле Вашите сугестии како државата и граѓаните да ги набљудуваат актуелностите во Топилница?

Неспорен е фактот дека проблемот со Топилница се набљудува на еден интензивен начин како од страна на властите, вклучувајќи ги и локалните власти од Велес, така и од страна на невладините организации. На мислење сум дека постојат доволен број студии кои на квалитетен начин го елаборираат проблемот на Топилницата, а и дека

наредниот чекор е да се пронајдат најадекватните и најефикасните начини за нивно финансирање. Во овој контекст тежиштето на одговорноста е пред сè врз Владата и ресорните министерства, вклучувајќи го пред сè Министерството за финансии,

кое треба да обезбеди локална контрибуција во случај да постои можност за донација или да преговара со менаџментот на Топилницата околу евентуалната помош при обезбедување на гаранциите и сервисирањето на мек кредит. Сопствениците и менаџментот на Топилницата треба да бидат подготвени на соработка со Владата на еден

транспарентен начин, кој подразбира достапност до информациите за јавноста како и вклучување на јавноста и локалната самоуправа во процесирањето на проблемот. Треба да се подржи апелот на градоначалникот на Велес, г-динот Коцевски за создавање на партнерство меѓу страните засегнати со проблемот и фокусот да се стави врз ефикасни решенија, кои на краток рок можат да обезбедат намалување на загадувањето во рамките на дозволените граници. Компаративните предности на сите инволвирани страни треба да дојдат до израз.

Од каде да се обезбедат потребните финансиски средства, како и логистичка поддршка?

Неопходна платформа за една ваква заедничка акција и партнерство во времето на мојот мандат, обезбедуваше канцеларијата на УНДП од која треба

да се побара допозителна финансиска помош за реактивирање на проектната канцеларија во Велес, како и помош за обезбедување на експерти кои би асистирале особено при преговорите со донаторите и меѓународните финансиски институции. Владата во преден план кабинетот на Претседателот на Владата, надлежен за Евроинтеграции и Министерството за животна средина и просторно планирање, ја имаат пред себе можноста да ја реактуелизираат одобрената помош од страна на Холандија од времето на мојот министерски мандат (сторнирана поради конфликтот) во износ од 750.000 евра од кои 500.000 евра беа наменети за испорачување на опрема за Топилницата. Бидејќи се работи за донација, Владата треба да ја покрие локалната контрибуција, задолжувајќи го менаџментот на Топилницата за нејзинот редовно одржување. Оваа опрема (специјални капи), е проектирана да го зафати јаглеродниот моноксид од оцаците на Топилницата и да го согорува, во за таа намена адаптирани котли. На тој начин дополнително ќе се супституира потрошувачката на коксот во производствениот процес а со тоа ќе се намали емисијата на сулфурниот и јаглеродниот диоксид од согорувањето на кокст. Ова решение обезбедува заштеда на финансиски средства кои би се трошеле за набавка на коксот, средства кои менаџментот во договор со Владата може да ги искористи за одржување на двата система, вклучувајќи го и постоечкиот систем на врекести филтри. Следен чекор би бил финансирање на словенечката студија за унапредување т.н. СИНТЕР постројка (третман кој меѓуостанатото вклучува десулфуризација на влезните суровини) или Студија на Јапонскиот специјален фонд по пат на претходен договор меѓу Владата и ресорното министерство за финансии со менаџментот на Топилницата околу заедничката стратегија за обезбедување на сервисирање на мек кредит во износ од 2.5

милиони Евра за таа намена. Ургентноста на проблемот како и притисокот од јавноста, се доволен аргумент за Владата да се обиде да обезбеди комбинација на мек кредит со донација.

Им нуди ли РЕЦ сугестии, стручна и техничка помош на земјите со стара технологија, или пак финансиска поддршка за надминување на проблемите?

Не треба да се заборава фактот дека без поширока поддршка од Владата, донации како и мек кредити за Топилницата едноставно се недостапни. И да сакаат, сопствениците и менаџерите Топилницата, препуштени самите на себе, нема да успеат да обезбедат комерцијален кредит за инвестиција за заштита на животната средина поради фактот дека таква инвестиција нема физибилитет под комерцијални кредитни услови. За жал, за време на мојот министерски мандат поради политизираноста на проблемот со сопственичките односи во Топилницата, јас не успеав да наметнам неопходен консензус околу заедничка акција на горенаведените владини ресори во решавање на овој проблем. Компаративната предност што локалната самоуправа во моментот ја има, е идентична на првите луѓе од општината и од Министерството за финансии, кое е клучниот фактор во разрешувањето на овој проблем на краткорочен план. И покрај фактот што овој проблем треба да не засега сите нас, елементите на политичката констелација во дадениот момент се од огромно значење. Во услови на недостаток на донација или мек кредит, Владата може да трансформира дел од сериозниот даночен прилив кој Топилницата го обезбедува на годишно ниво во еднократна инвестиција, во унапредување на системот на еколошка заштита, под конкретни услови. Постојат доволно аргументи, вклучувајќи ги пред се останатите здравствени статистики, за оправданоста на еден ваков преседан.

Колку и како се злоупотребува пишаниот збор или изговорената реченица

Премолчување на вистината во име на „нашите“ интереси!

МАРИЈА КУКА

Јазикот на омразата. Колку е присутен во медиумите и каква е злоупотребата на пишаниот збор или изговорената реченица? Можат ли медиумите да бидат во толкава мерка продолжена рака на дневната политика, за да може во име на „нашите“ интереси да се заборава на сите етички кодекси? Можат ли новинарите за време на конфликтите да забораваат на својата професионалност и објективност и да се приклонат кон непрофесионалната опција, чија парола гласи: „За време на конфликтите и вистината е поинаква! Не барај објективност, ние сме во војна!“

Јазикот на омразата не е само директна навреда. Постојат многу посостигнати методи кои вештите манипулатори одлично ги познаваат. Пример, создавање слика за една нација. Еднострано известување во кои едни секогаш се прикажани како „жртви“, а другите како „агресори“ допринесоа во светот да постојат „добри“ и „лоши“ нации. Пежоративни имиња за некоја нација не се само навреда, тие се став кон таа етничка група.

Во секое општество, било да станува збор за земји со развиена демократија или пак, за оние во кои демократијата допрва ги пушта своите корења, медиумите имаат неоспорно важна улога, вели Милица Пешиќ, директор на Институтот за медиуми и различности од Лондон, институт којшто работи најмногу во регионот на југо-источна Европа, но и во Русија, во Азија, во Африка. Инаку, тимот на Институтот има за задача да ги едуцира новинарите како најпрофесионално да известуваат за оние кои се поинакви во било која смисла од мнозинството.

Таму каде што институциите на системот се етаблирани, таму каде што постои систем на вредности, таму каде што односот меѓу различните општествени групи е помалку или повеќе стабилен, медиумите, се разбира мислам на информативните медиуми, се само еден од столбовите на демократијата во тие земји. Во земјите пак, каде што демократските процеси допрва се воспоставуваат, каде што демократските институции или не постојат или постојат само на хартија, или пак, се толку фрагилни што и изјава на некој луд националист може да ги измести од нивното лежиште - медиумите се единствен контролор на власта и единствена спрега помеѓу таа власт и оние кои наводно демократски ја бирале таа власт, потенцира Пешиќ.

Белградската Милица Пешиќ, инаку бивша новинарка и уредник во Радио Телевизија Србија потсетува дека во земјите на југо-источна Европа е токму таков случај. Ако на тоа се надворзат и војните коишто се војдеа во регионот во текот на деведесеттите години и улогата којашто ја играа поголемиот дел од медиумите за време на војната - улога на поттикнување на судири користејќи митови, легенди, делчиња од историјата, стереотипи, јазикот на омразата достигна толку големи размери што во тоа време некој го парафразираше Клаузевиц и ја даде следната дефиниција на војната. Војна како продолжеток на ТВ дневник со оружје.

Иако војните завршија, во многу медиуми јазикот на омразата е се уште присутен, вели Пешиќ. Се фалсификува историјата, постојано се фрлаат во кал оние другите кои се различни од нас. Јазикот на омразата не е само грд збор. Јазикот на омразата е и контекстот и тонот, начинот на којшто нешто се изговара на телевизија или на радио.

Ние во Институтот за медиуми и различност инсистираме, особено кога се работи за етничкитет, вероисповест, или кога е во прашање расата, новинарот едноставно да го праша соговорникот како да го претстави.

Пешиќ истакнува дека и за време на војната новинарот мора професионално да ја врши својата задача бидејќи самиот ја избрал својата професија, а мора да се дистанцира и од оние кои во војната пред вистината ги затвораат очите, сакајќи наводно да ги одбранат интересите на сопствената нација.

Новинарската професија како и секоја друга има свои правила, свој кодекс и јази-

кот на омразата никако не припаѓа кон нашата професија, децидна е Пешиќ. А, оние кои ќе не обвинат за велепредавство на сопствениот национ (ние во Србија за време на Милошевиќ многупати тоа сме го доживеале), треба прво да ни објаснат што значи „национ“ на почеток на третиот милениум, кои се тоа национални интереси, и кој всушност е задолжен да се грижи за нив. Кој тоа ми вели дека е добро да лажам, па иако се работи и за сопствената татковина? Сега ми паѓа на ум и една мисла на еден француски филозоф кој одамна рекол „Подготвен сум да умрам за мојата татковина, но не сакам да лажам поради неа“. А, на Балканот, сè е обратно!... Јас верувам дека медиумите имаат моќ. Потребно е онаа сила којашто ја искажуваат кога ја „промовираат“ омразата кон поинаквите да ја насочат во промовирање на другиот како нов квалитет, нов предизвик, нешто што збогатува.

Но, колку медиумите во државите на југо-источна Европа, држави кои се мешавина на разни вери и нации, професионално се оспособени да се носат со проблемот наречен јазик на омраза и етничка нетолеранција?

Очигледно недоволно, смета Пешиќ. Државните медиуми минуваат низ долготраен процес на транзиција во јавни сервиси, приватните чезопати не постојат поради информирање на граѓаните, туку поради промовирање на сопствениот кој е често бизнисмен за чијшто подобар имиџ придонесува и тоа што поседува некој медиум. Поседување на некој медиум често е начин да се испере некој бизнис, во преносна и во буквална смисла на зборот.

Постои ли јазик на омраза во македонските медиуми?

Иако Македонија не спаѓа во редот на земји каде што се користи преостар јазик во медиумите, а во тој контекст исто така не е карактеристичен ниту говорот на омразата, сепак, тој говор е присутен кај нас, вели Ибрахим Мехмети од невладината организација „Потрага по заедничка основа“ и уредник на изданието „Мултиетнички форум“

„Во медиумите во Македонија интензитетот и формата на говорот на омразата се менува во зависност од околностите, што значи дека не е константна појава. Од друга страна пак, константа во нашата земја е

фактот дека овој вид на говор се однесува речиси секогаш на меѓуетничките односи, а многу ретко на другите области. Иако не се направени специфични истражувања, сепак, може да се каже дека кај нас говорот на омразата најмногу е присутен во политичките теми“ смета тој.

Како илустрација Мехмети го истакнува следниот пример. Нагласувањето на етничката припадност на лица и тогаш кога за тоа не постои никаква потреба или оправдување. Според него, тоа е говор кој предизвикува омраза или служи за создавање етнички предрасуди.

„Уште полошо е што овој вид на жигосување се врши речиси секогаш кога се работи за настани со негативна конотација. Речиси е невозможно да се најде во нашиот печат напис за криминални дела а притоа да не се наведе, уште во насловот, етничката припадност на осомничениот. Најстрашно е што во одредени околности медиумите го нагласуваат етничкиот идентитет на криминалецот, иако самите признаваат дека виновниците не се познати! Но, и покрај тоа, кај публиката се стекнува впечаток дека оние другите прават само лоши работи!“

Според Мехмети говорот на омразата е присутен кај сите медиуми, а неговата по-

јава се интензивира во кризни ситуации со етничка конотација.

„Резултатите од оваа практика се поразителни и тие многу ѝ штетат на општествената акција за надминување на поделбите во општеството. Самиот говор на омраза прави луѓето да се откажуваат од желбата за приближување кон другите етнички заедници поради тоа што нивната слика за другите е речиси исклучиво негативна како резултат на предрасудите кои им се развиваат под притисок на јазикот којшто се користи во медиумите“ потенцира тој и додава:

„Обиди за надминување на оваа појава има многу, но резултатите на овој план се постигнуваат најтешко. Еден од главните проблеми во овој поглед е тоа што говорот на омразата може да се користи и без посебна желба или пак самиот актер да не го забележи тоа! Често пати новинарите не се свесни дека користат говор кој кај својата публика може да предизвика многу негативни чувства кон некој од субјектите на нивните приказни. Иако постојат и книги за спречување на говорот на омразата, кои обично ги подготвуваат големите светски медиумски куќи, тие не можат да бидат доволни за надминување на оваа грда појава. За да се надмине овој проблем потребно е

ИЗЈАВА

Милица Пешиќ:

„Кој се тоа национални интереси, и кој всушност е задолжен да се грижи за нив. Кој тоа ми вели дека е добро да лажам, па иако се работи и за сопствената татковина?“

ИЗЈАВА

Ибрахим Мехмети:

„Речиси е невозможно да се најде во нашиот печат напис за криминални дела а притоа да не се наведе, уште во насловот, етничката припадност на осомничениот

секоја медиумска куќа да преземе конкретни чекори за едукација на својот кадар за последиците од користењето на говорот на омразата, заклучува Мехмети.

И по завршувањето на војните јазикот на омразата е присутен во медиумите. Што покажуваат истражувањата на Институтот за медиуми и различности?

Етничките различности во медиумите и понатаму се интерпретираат како да се потенцијален извор на политичките несогласувања и судири. Нашите истражувања покажуваат дека медиумската дискриминација често е последица на поддржувањето на стереотипите. Нашите истражувања го покажуваат и наредното, можеби нешто што ние веќе го знаеме. Секој од нас, јас, тие, вие...имаме предрасуди. Со свеста за овој факт треба да се тргне. Останатото ќе дојде само по себе, вели за крај Милица Пешиќ.

E-mail Реакции: Говорот на омраза присутен и во Македонија

Жигосување на Ромите!

Почитувани,

Ја поздравувам иницијативата за разоткривање на случајот С.Ј., окарактеризиран како „Обид за убиство на двегодишно дете од страна на својата мајка“ т.е. за напорот да се пронајдат ПРИЧИНИТЕ за „насилничкиот чин“ кој предизвика ГНЕВ кај македонската јавност. Потребна е храброст и доблест да се оди „ДО КРАЈ“ и на сите виновници да им суди ПРАВДАТА. Ниедна организација за заштита на човековите права во Македонија, ниедна организација за заштита на женските и детските права, до сега не се произнесе во врска со случајот, на начин кој ги опишува вистинските ПРИЧИНИ кои лежат во целокупниот однос на општеството кон одредена маргинализирана група.

Никој не се запраша ЗОШТО И КАКО се случи една „мајка“ да го малтретира своето дете само поради тоа што „НЕМАЛА СО ШТО ДА ГО НАХРАНИ“;

Тешко е да се замисли како е да НЕМАШ, бидејќи сите ние кои сега седиме пред своите компјутери или ја читаме поракава имаме со што да ги нахраниме своите деца. Ниедна организација, ниту пак, институција не се произнесе во однос на јавниот медиумски прогон кој освен што ѝ пресуди на „дваесетгодишната Ромка“ пред тоа да го направат полицијата, судовите и останатите надлежни институции кои треба да го дадат својот професионален суд околу пресметливоста и психолошката состојба на жената, меѓу другото, само ја поддржале ОМРАЗАТА и ПРЕДРАСУДИТЕ кон Ромското население во Македонија.

Јавните медиуми пројавуваат гнев и ја повикнуваат правдата. И ние ја повикнуваме правдата, но таа која праведно ќе им пресуди на сите, дури и на оние кои

затвориле „врата“ кога некој им подава рака и бара помош, бара работа, бара корка леб за своето дете. Правда која ќе им пресуди на оние кои јавно го кажуват името и презимето на жртвата, и на виновникот, не сметајќи дека и на двајцата им одредуваат „доживотна робија“.

Секако дека го осудуваме самиот чин на насилство, но го осудуваме и незаинтересираност на институциите на државата кон целосната интеграција на Ромскиот народ, во вистинска смисла на зборот.

Апелираме до сите Медиуми, Институции, владини и невладини организации, праведно да им пресудат на СИ-

ТЕ виновници, и конечно да пронајдат сила и доблест да се решат ВИСТИНСКИТЕ проблеми на маргинализираните групи кои, за жал, немаат подеднаков третман и пристап до рамноправната распределба на државните ресурси.

Апелираме до сите адвокати, активисти за човекови права да се произнесат во однос на правната регулатива на досегашниот третман на случајот С.Ј. имајќи ги предвид праведноста и почитувањето на постапката.

Со почит,
Азбија Мемедова, РЛС - Скопје, centar@mt.net.mk

Стоп за насилството

Ќе ми прости Хелсиншкиот комитет што го зедев истиот наслов што тие го користеа за организирање протести против војната во Ирак, ама навистина мислам дека истиот одговара во контекст на ова што сакам да го кажам. Во изминативе неколку дена сведоци сме на неколку случаи кадешто некои од правата на Ромите се прекршени почнувајќи со пристапот на медиумите за случајот С.Ј во Штип окарактеризувајќи ја жената Ромка (Циганка) како дете-убиец (без никакви докази за тоа што навистина се случило преземајќи ја при тоа улогата на надлежните органи-судови, полиција и сл.), потоа претепаните Роми во Куманово на кои полицијата после „котекот“ им се извинила затоа што, откриле дека не се виновни и што ли уште не. А реакциите речиси од никоја страна!!!! Жално, но вистинито!

Се прашувам, а воедно ве прашувам и вас, каде започнуваат и каде завршуваат сите програми наменети за Ромите и нивната заштита. Сликите и сцените што секојдневно ги перципираме како да се нормални, а европејците ги виде единствено во филмовите на Кустурица, каде што циганчињата или некои други, се тешко злоупотребувани од своите родители. Уште потешка и потажна ја прави целата оваа ситуација тоа што наместо леб и млеко за децињата, од испросениот приход купуваат цигари и бои за коса. Па, зарем не сте забележале дека сите просјаци пушат и имаат бојосани руси коси. Каде е државата за овие деца? Каде се оние што треба да ги оценат за неподобни овие родители и да им ги одземат од гласните канци, и да ги доверат на институцијата што ќе ги одгледа и ќе ги вклучи во чесен живот во државата.

„Сега кога ја затворија циганката дете-убиец, сега е полесно и како да се влеа надежта и за другите деца, жртви на насилството“ (повеќе информации за овој текст ќе најдете на нив.утринскивесник.цом.мк). Верувам дека и ова е доволно да сфатиме дека додека ние работиме на успешна имплементација на нашите малиголеми проекти за доброто на Ромите, во Република Македонија нешто се случува.

Ениса Еминова, студентка на Економскиот факултет во Скопје, НВО активистка

Сомнежот и стравот се најлошите непријатели за жената. Сомнежот им ги врзува рацете, а стравот им го блокира мозокот

ТАСЛИМА НАСРИМ

Не говорам во прилог на ниту една политичка партија. Сама сум. Не ѝ припаѓам на ниту една организација, на никакво здружение или одбор. Пишувам по сопствена желба и единствено јас сум одговорна за секој напишан збор. Никој не стои зад мене. Немам никој да ми притрча на помош во случај на несреќа, ниту група на поклоници кои би ме поддржале. Целосно сум сама, како едвај видлива со око точка во вселената.

Другите писатели се помалку сами. Познавам еден феминист кој не припаѓа на некакво здружение и објавува текстове за благосостојбата на жените. Со задоволство прифаќам сè што може да им биде од корист на жените, но кога ќе видам како тоа здружение со своето дејствување го постигнува спротивниот ефект, јасно ми е каква игра се крие зад сето тоа.

Тие всушност сакаат благосостојба за нив самите, а не за жените. Целата сила ја впрегнале само за да си обезбедат слава и богатство. Останатото - воопшто, не ги засега.

Моето апсење и смрт во оваа земја ги сакаат легиите. Фундаменталистите бараат од владата да бидат казнети како пример за сите. Ова барање не ме изненадува. Логично е така да реагираат. Религијата им овозможува лична корист, а јас се борам токму против разулавените религиозни правила. Сè додека сум жива тие ќе бараат да бидат осудени или обесени. Но наспроти тоа, вдахната сум како се повеќе крволочно и отворено, ме напаѓаат прогресистите.

Јас сум писател. Пишувам за понижените, измачените жени и, бидејќи благите

ПРЕНЕСЕНО

Наместо честитка за 8-ми март

Жени, ослободете се од стравот и сомнежот!

Жената сама може да порасне, да се разграни и да ја збогати „шумата“

Таслима Насрим

зборови ми останаа без одек, се решив на жесток напад. Моите најжестоки напаѓачи тврдат дека ги мразам мажите, а една личност која го цени моето пишување вели дека всушност нив ги презираат стотици жени. Како да се надеваш на подобро во земја во која владеат мракот и незнаењето? Меѓу многубројните критичари се вешта и физичката сила, која ја потпомага Американците.

Не се грижам што сум сама на овој пат. За личност без нечија поткрепа нема потреба од огромна сила. Никој не се колеба да ја навреди; таа нема да возврати бидеј-

ќи не припаѓа на никакво здружение или група. Може да биде осрамотена, бидејќи клеветите се шират и одат во етерот, а ништо не може да ги уништи. Не е потребна голема сила за да се пригуши единката. Можеби во човечката природа има нешто заради кое човекот му се препушта на заплашувањето и приклучувањето кон мислењето на мнозинството? Луѓето се чувствуваат слаби и затоа им веруваат на силните и се кријат зад нив...Сама сум и затоа сум горда...Но толпата глупаци воопшто не ме импресионира. Сама сум и тоа ми дава сила цврсто да стојам, без нечија поткрепа, и да им плукам во лице на подмолните моќници. Ете, како може исправено да стои жената, екстремно силна, жена понижена, јадна, во опасност и без засолниште.

Сомнежот и стравот се најлошите непријатели за жената. Сомнежот им ги врзува рацете, а стравот им го блокира мозокот. Се сомневаат, плашејќи се да не бидат наклеветени. Ударот кој им го задава сомнежот ги разорува и стануваат бледи од страв. Тоа бледило многу се цени кај жените; тие на различни начини го објаснуваат и со разни нешта го украсуваат.

Жени, ослободете се од стравот кој ви ги отвара раните и застанете цврсто на нозе, исправени и горди, не како обесени и потчинети лијани, туку, како огромно дрво со цврсти корени! Жената само може да порасне, да се разграни и да ја збогати шумата.

(Автиорката е лекарка, новинарка и илустрирајка, која беше осудена на смрт од муслиманските фундаменталисти во Бангладеш, заради своите феминистички ставови и борбата за рамноправност на жените)

РИСТО ПОПОВСКИ

„Државните институции, пред сè: владата, министерствата, јавните претпријатија, треба да имаат морална обврска да се претплатат на сервисите (да ја финансираат) државната агенција МИА за да може таа да се трансформира во акционерско друштво до степен да дава вести без пари.“!!!

Овој „концепт“, за „трансформација“ на државната агенција МИА во јануарскиот број на „Моќта е во народот“ (прилог на „Утрински весник“) го обелодени нејзиниот директор.

Предвидено е државната новинска агенција да стане акционерско друштво, кое по сите логички треба да работи пазарно, ама ова е исклучок - ќе дава вести бесплатно?!

Во што е разликата помеѓу сегашната и „трансформираната“, позиција на МИА?

Државната агенција (јавното претпријатие) сега се финансира од буџет. Со тоа, државата на МИА и обезбедува монополска положба, и на пазарот и во информативниот простор. Само од ваква позиција вестите можат да бидат бесплатни.

Идејата за воведување „морална обврска“ на државните институции да се претплатат на МИА не менува ништо. Само „шминка“ бидејќи МИА, заедно со државата, го задржува монополот, и на пазарот и во информативниот простор.

Државните институции и МИА се финансираат од буџет. Во трансформирана форма, државната агенција не би ги добивала парите директно од буџетот туку, индиректно, од ставката „морална обврска“. Таа се воведува само за да се скрие трагата на државниот карактер на МИА.

Зошто толку акробатика и трансформатика? Зошто треба да се крие и да се скрие дека МИА е државната агенција?

Ако државата во 1988 година формирала своја новинска агенција нека ја има. Понекаде во светот, тук-таму, има некоја земја која има своја државна агенција и не се обидува тоа да го скрие.

Друго е прашањето дали државните новински агенции се карактеристика на демократска држава? Има и држави кои се отидени далеку напред во демократијата па, имаат и државна но-

РЕАКЦИЈА

(Не)морална акробатика на монополи

По повод идеите државната новинска агенција МИА, со „морална обврска“ на државата бесилајно да емитува вести

винска агенција. Меѓутоа, во земјите со неразвиена или помалку развиена демократија, државната новинска агенција е синоним на настојувањето на власта да има и да задржи монопол врз информирањето.

Сега веќе сосема е јасен концептот на МИА со воведување „морални обврски“ државата да ја финансира од буџет, ама, посредно. Треба од меѓународните набљудувачи кои го следат развојот на демократијата во Македонија, но и од нејзините граѓани да се скрие дека државата ја финансира МИА и дека има монопол врз информирањето.

Тоа, не ќе да е многу демократски. Воведувањето „морална обврска“ треба да го скрие државниот карактер на МИА и од граѓаните. Тие, по правило, не им веруваат на државно-финансираните медиуми, а од даноци што директно или посредно ги плаќаат се полни буџетот. Поради тоа, треба да се скрие дека со нивни пари се финансира државната агенција.

Очигледно „акробатика“ и „трансформатика“ се прават за да се скрие монополската положба на МИА, и на пазарот и на државата во информативниот простор. Авторот на концептот не ги спомнува, ниту развојот на демократијата, ниту правото на граѓаните да бидат информирани, објективно, од повеќе, а не само од еден извор.

Концептот, како што самиот напиша, треба да обезбеди „демократски имидж“. Само тоа и толку може да се обезбеди со „шминкање“ на изворите

на финансирање на државната агенција и со замена на униформата на јавно претпријатие со „демократска облека“ на акционерско друштво, кое меѓутоа, штредро ќе дава вести без пари.

Понудениот концепт тврди дека на ист начин се организираат новинските агенции во поразвиените европски држави, како и во земјите во транзиција.

Пак, не ќе да е така. Државните агенции, во некои поразвиени европски држави, со мали исклучоци, ја преземаат улогата што во Македонија ја има владината Агенција за информативност. Дистрибуираат официјални соопштенија за владините и државните активности.

Државните новински агенции кои беа карактеристични за земјите на поранешна Источна Европа останаа главно, со ист статус. Понекаде се појавија и приватни агенции зад кои по правило, стои странски капитал.

На подрачјето на поранешна СФРЈ, единствено Хрватска има државна агенција (ХИНА) и тоа не се обидува да го скрие. Некогаш единствената новинска агенција (ХИНА) и тоа не се обидува да го скрие. Некогаш единствената новинска агенција (ХИНА) и тоа не се обидува да го скрие. Некогаш единствената новинска агенција (ХИНА) и тоа не се обидува да го скрие.

Во Србија и Црна Гора, сега, има повеќе приватни новински агенции. Слично е и во Босна и Херцеговина (БИХ), каде што свои „државни“ агенции имаат и ентитетите, но тие се главно дистрибутери на соопштенија.

ва можноста за постоење и работа на приватни агенции, кои треба својот доход да го остварат на пазарот. Тој е специфичен, ограничен и со мали исклучоци, бескрајно сиромашен. Поради тоа, секогаш ќе се определи за бесплатен прием на вести.

Ако државата сака своја агенција треба и на другите агенции кои постојат или ќе се појават, да им обезбеди подеднакви стартни услови за работа, а не да го урива пазарот со поддржување монопол.

Има и други модели со кои може да се обезбеди плурализам во информирањето и во развојот кој само патем, се спомнува во понудениот концепт.

Ако се спроведе најавената трансформација Македонија наскоро ќе има само една новинска агенција, а тоа се чини, е и крајната цел на понудениот концепт.

(Автиорот е директор на Независна агенција Макфакс)

Моќта е во народот

Зеднички проект на:

Центар за развој на медиуми и „Утрински весник“

Финансиски поддржан од:

Институт Отворено Општество – Македонија

Излегува секој последен четврток во месецот

Уредуваат:

Роберто Беличанец,

Гордана Дувњак,

Билјана Бејкова

Графичко уредување

Игор Перчукиевски

е-маил: infocentar@sonet.com.mk